

## Cuid 1 — Réamhrá

---

## Cúlra leis na Cuntais Leithreasa

Soláthraíonn Dáil Éireann airgead le haghaidh gnáthsheirbhísí ranna agus oifigí rialtais, idir sheirbhísí caipitiúla agus neamhchaipitiúla, mar seo a leanas:

- trí mheastacháin a cheadú le haghaidh na seirbhísí sin le linn na bliana
- trí fheidhm reachtúil a thabhairt do na meastacháin in Acht Leithreasa bliantúil.

Déantar foráil do chaiteachas faoi 'Vótaí', agus cuimsítear feidhmeanna gach roinne nó oifige faoi aon vóta amháin nó níos mó. Sa chéad chuid den mheastachán le haghaidh gach Vóta (ar a dtugtar an raon), soláthraítear breac-chuntas ar na seirbhísí atá le maoiniú. Cuimsítear an raon san Acht Leithreasa bliantúil agus, ar an ábhar sin, léirítear ann na críocha ar lena n-aghaidh ar cheadaigh Dáil Éireann na cistí.

Ag deireadh gach bliana airgeadais, bíonn ar gach roinn agus oifig cuntas a ullmhú, ar a dtugtar an cuntas leithreasa, le haghaidh gach seirbhíse vótáilte atá á riar faoina cúram. Tá dualgas reachtúil ann sonraí an toraidh don bhliain i gcomparáid leis an méid a sholáthair Dáil Éireann, bunaithe ar shuimeanna airgid thirim na n-íocaíochtaí agus na bhfáltais, a chur ar fáil sa chuntas leithreasa. Léirítear toradh na bliana roimhe freisin chun críche comparáide.

Anuas ar an bhfaisnéis airgeadais reachtúil a sholáthar i gcuntasaíocht bunaithe ar airgead tirim, léirítear le gach cuntas leithreasa roinnt faisnéise ar bhonn fabhráithe i nótaí leis an gcuntas.

- Tá ráiteas maidir leis an gcostas oibriúcháin le fáil i Nóta 1 ina dtugtar faisnéis ar chostas na seirbhíse don bhliain.
- Tá ráiteas ar an staid airgeadais le fáil i Nóta 2, mar aon le nótaí míniúcháin gaolmhara, agus tugtar ann faisnéis ar staid airgeadais na seirbhíse ag deireadh na bliana. Áirítear leis sin faisnéis ar cheangaltas chaiteachais agus ar staid iarbhír na seirbhíse vótáilte i leith an Státchiste ag deireadh na bliana .i. an glandliteanas don Státchiste nó an tsuim atá dlite ón Státchiste.
- Tá faisnéis maidir leis na nithe seo a leanas le fáil i nótaí caighdeánacha eile leis an gcuntas: caiteachas de réir cláir agus fo-cheannteidil (Nóta 3); fáltais (Nóta 4); agus líon na foirne agus pá (Nóta 5). Tá faisnéis ar aon ní ábhartha eile le fáil i Nóta 6 (ilghnéitheach) agus i Nóta 7 (cuntais chiste).

## Cuntasacht agus Socruithe Iniúchadh

Tugtar breac-chuntas anseo thíos ar dhualgais na nOifigeach Cuntasaíochta agus ar dhualgais an Ard-Reachtaire Cuntas agus Ciste faoi seach.

### Dualgais Oifigeach Cuntasaíochta maidir le Cuntais Leithreasa

Is éard is Oifigeach Cuntasaíochta ann ná ceann roinne nó oifige Rialtais a bhfuil an fhreagracht leagtha air ag an Aire Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe de réir Alt 22 de na Exchequer and Audit Departments Acts, 1866 and 1921 as an gcuntas leithreasa bliantúil a ullmhú i ndáil le gach Vóta atá faoina chúram. De réir an dlí, ní mór na cuntais a chur faoi bhráid an Ard-Reachtaire Cuntas agus Ciste tráth nach déanaí ná an 31 Márta i ndiaidh dheireadh na bliana cuntais. Ní mór do na cuntais leithreasa cloí le riachtanais *Nósanna Imeachta Airgeadais Phoiblí* na Roinne Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe, agus le treoracha eile ón Aire Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe.

Tá Oifigigh Chuntasaíochta freagrach chomh maith as na cistí poiblí agus as an maoin phoiblí atá faoina rialú a chosaint, as a roinn/n-oifig a riar go héifeachtúil tíosach, agus as rialtacht agus cirte na n-idirbheart uile a thaifeadtar sna cuntais leithreasa.

### Dualgais an Ard-Reachtaire Cuntas agus Ciste

Déantar foráil in Airteagal 33 de Bhunreacht na hÉireann d'Ard-Reachtaire Cuntas agus Ciste a dhéanfadh gach íocaíocht amach a rialú thar ceann an Stáit agus a dhéanfadh iniúchadh ar gach cuntas airgid arna riar ag an Oireachtas nó faoina údarás. Is in Alt 3 d'Acht an Ard-Reachtaire Cuntas agus Ciste (Leasú), 1993 a chuirtear bonn reachtach faoin iniúchadh a dhéanann an tArd-Reachtaire Cuntas agus Ciste ar na cuntais leithreasa a ullmhaíonn ranna agus oifigí don bhliain airgeadais roimhe.

Agus a dhualgas á chomhlíonadh aige, déanann an tArd-Reachtaire Cuntas agus Ciste na tástálacha a mheasann is cuí chun críche an iniúchta. Is éard is cuspóir leis an iniúchadh ná dearbhú réasúnta a fháil maidir le cibé acu an bhfuil gach cuntas leithreasa saor ó mhíríteas ábhartha de bharr calaoise nó earráide. Ardleibhéal dearbhaithe atá i gceist le dearbhú réasúnach, ach ní rathaítear leis go mbraithfear i gcónaí míráiteas ábhartha, más ann dó, in iniúchadh a dhéanfar de réir na gCaighdeán Idirnáisiúnta maidir le hIniúcháireacht. Is féidir le míráitis teacht i gceist de bharr calaoise nó earráide agus meastar gurb ábhartha iad más rud é, astu féin nó le chéile, go bhféadfaí a bheith ag súil leis le réasún go mbeadh tionchar acu ar chinntí gilleagracha na n-úsáideoirí arna ndéanamh ar bhonn an chuntais leithreasa.

Mar chuid d'iniúchadh de réir na gCaighdeán Idirnáisiúnta maidir le hIniúcháireacht, déanann an tArd-Reachtaire Cuntas agus Ciste breithiúnas gairmiúil a fheidhmiú agus cothaíonn sceipteachas gairmiúil i rith an iniúchta. Leis an méid sin a dhéanamh,

- déanann sé an priacal go ndéanfaí míráiteas ábhartha ar an gcuntas leithreasa, cibé acu de bharr calaoise nó earráide, a aithint agus a mheasúnú; dearann agus cuireann i bhfeidhm nósanna imeachta iniúcháireachta a oireann don phriacal sin; agus faigheann fianaise iniúchta is leor agus is cuí chun bonn a chur faoina thuairim. Is mó an priacal nach mbraithfí míráiteas ábhartha de bharr calaoise ná míráiteas de bharr earráide, toisc go bhféadfadh claonpháirteachas, brionnú, easnaimh d'aon turas, mífhaisnéis nó sárú ar rialú inmheánach a bheith i gceist le calaois.
- tagann sé ar thuiscint ar an rialú inmheánach is ábhartha don iniúchadh d'fhonn nósanna imeachta iniúcháireachta a leagan síos atá oiriúnach sna himthosca, ach ní chun críche tuairim a chur in iúl ar éifeachtacht na rialuithe inmheánacha.
- déanann sé a mheas cibé acu ar cloíodh leis na forálacha cuntasaíochta in *Nósanna Imeachta Airgeadais Phoiblí* na Roinne Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe.

- déanann sé teagmháil leis an Oifigeach Cuntasaíochta maidir le, i measc ábhair eile, raon feidhme beartaithe an iniúchta, an uair atá sé beartaithe é a dhéanamh, agus torthaí suntasacha ón iniúchadh, lena n-áirítear aon easnamh suntasach sa rialú inmheánach a thagann chun solais le linn an iniúchta.

Tar éis an t-iniúchadh a chur i gcrích, bíonn de cheangal ar an Ard-Reachtaire Cuntas agus Ciste deimhniú a cheangal le gach cuntas, ina sonraítear cibé acu, ina thuairim, an léirítear go cuí sa chuntas na fáiltais agus an caiteachas a bhain leis an Vóta atá i gceist, agus aon chás ábhartha a chur ar aghaidh

- má theip ar roinn nó ar oifig caiteachas a taifeadadh sa chuntas a chur i bhfeidhm do na cuspóirí a bhí i gceist leis na leithreasuithe a rinne an tOireachtas, nó
- mura bhfuil na hidirbhearta a taifeadadh sa chuntas ag teacht leis an údarás faoina ndearnadh iad, mar dhea.

### ***Tuairisciú ar an Ráiteas ar Rialú Inmheánach Airgeadais***

Ní bhaineann tuairim an Ard-Reachtaire Cuntas agus Ciste ar an gcuntas leithreasa leis an ráiteas ar rialú inmheánach airgeadais a chuireann an tOifigeach Cuntasaíochta ar fáil i dteannta an chuntais leithreasa, agus ní nochtann aon tuairim dhearbhaithe air sin ach an oiread.

I dtaca leis an iniúchadh ar an gcuntas leithreasa, bíonn de cheangal air faoi na Caighdeáin Idirnáisiúnta maidir le hIniúcháireacht an ráiteas ar rialú inmheánach airgeadais a léamh agus, á dhéanamh sin dó, a bhreithniú an bhfuil an fhaisnéis atá ann ar neamhréir go hábhartha leis an gcuntas leithreasa nó leis an eolas a fuarthas san iniúchadh, nó an cosúil gur míshonraíodh go hábhartha í ar bhealach eile. Má chinneann sé, bunaithe ar an obair a rinneadh, go ndearnadh míshonrú ábhartha ar an bhfaisnéis eile sin, bíonn de cheangal air an méid sin a thuairisciú.

### ***Tuairisciú ar nithe eile***

Déanann agus pleanálann an tArd-Reachtaire Cuntas agus Ciste a iniúchadh ar bhealach a gcuireann san áireamh na tosca ar leith a bhaineann le comhlachtaí Stáit i ndáil le cúrsaí bainisteoireachta agus oibriúcháin. Tuairiscíonn sé más rud é gurb ann do nithe ábhartha a bhaineann leis an gcaoi ar seoladh gnó poiblí.

Ina theannta sin, tuairiscíonn an tArd-Reachtaire Cuntas agus Ciste de réir eisceachta más rud é, dar leis,

- nach bhfuair sé an fhaisnéis agus na míniúcháin go léir a bhí ag teastáil le haghaidh an iniúchta, nó
- nár leor na taifid chuntasaíochta ionas go bhféadfaí an cuntas leithreasa a iniúchadh go furasta cuí, nó
- nach bhfuil an cuntas leithreasa ag teacht leis na taifid chuntasaíochta.

De réir Alt 3 (10) d'Acht an Ard-Reachtaire Cuntas agus Ciste (Leasú), 1993, bíonn de dhualgas ar an Ard-Reachtaire Cuntas agus Ciste chomh maith tuarascáil a ullmhú gach bliain ar nithe a mheasann sé ar cuí tuairisciú orthu a eascraíonn as a iniúchadh ar na cuntais leithreasa.

Tá nithe áirithe a d'eascair as an iniúchadh ar na cuntais leithreasa don bhliain 2017 leagtha amach i dtuarascáil ar leith dar teideal Tuarascáil ar Chuntais na Seirbhísí Poiblí 2017. Sa chás gur eascair nithe den sórt sin, baineann na deimhnithe tuairime ar na cuntais leithreasa faoi seach leis an gcaibidlí/na caibidlí ábhartha den tuarascáil sin.